

8 Πανελλήνιο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Εκπαίδευση & Πολιτισμός
στον 21ο αιώνα

13-14 Μαΐου
2023

Διερευνώντας την ενσυναίσθηση
και τη διαπολιτισμική επάρκεια και
ετοιμότητα εκπαιδευτικών
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε
πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις

Μαρίκα Γουλοδήμου, mgoulodimou@gmail.com
Διαμαντίνα Παπαδοπούλου, tinapap1978@gmail.com

Δομή Παρουσίασης

- Εισαγωγή
- Σύντομη παρουσίαση ερευνητικής μελέτης
- Βιβλιογραφική επισκόπηση
- Μεθοδολογία της έρευνας
- Παρουσίαση αποτελεσμάτων
- Συμπεράσματα - προτάσεις
- Βιβλιογραφικές Αναφορές
- Παράρτημα

Εισαγωγή

Η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα

- Η πολυπολιτισμικότητα της σύγχρονης εποχής έχει αναπόφευκτα επηρεάσει τη σύνθεση του μαθητικού δυναμικού.

Οι απαιτήσεις

- Η αποτελεσματική διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας αποτελεί μείζον κοινωνικό θέμα αναδεικνύοντας την ανάγκη για διαπολιτισμικότητα.
- Ταυτόχρονα φέρνει στο προσκήνιο την ανάγκη για ουσιαστική διαπολιτισμοποίηση της Εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί

Οφείλουν να καλλιεργήσουν συγκεκριμένες συναισθηματικές δεξιότητες, για να διαχειριστούν αποτελεσματικά τη μαθητική ετερογένεια:

- Ενσυναίσθηση – συναισθηματική ενσυναίσθηση.
- Διαπολιτισμική επάρκεια – θετικές στάσεις απέναντι στην ετερότητα.
- Διαπολιτισμική ετοιμότητα – διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση.

Σύντομη παρουσίαση ερευνητικής μελέτης

Σκοπός – Διεξαγωγή έρευνας

- Σκοπός είναι η διερεύνηση του ρόλου του συναισθήματος στη διαχείριση των πολυπολιτισμικών σχολικών τάξεων.
- Το ερευνητικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στο αν και σε ποιο βαθμό οι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης χαρακτηρίζονται από ενσυναίσθηση και διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα, εστιάζοντας στη συναισθηματική διάσταση των εννοιών, και στο αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ τους.
- Διενεργήθηκε ποσοτική έρευνα κατά τον Δεκέμβριο του σχολικού έτους 2022-2023 με τη μέθοδο της ευκολίας μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου μέσω Google Forms και εστάλη σε όλα τα Γυμνάσια αρμοδιότητας της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Πειραιά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.
- Ακολουθήθηκε επαγωγική ερευνητική προσέγγιση.

Αναγκαιότητα της έρευνας

- Βιβλιογραφικό έλλειμμα σε έρευνες σχετικές με τον συνδυασμό των τριών αυτών εννοιών εστιάζοντας στη συναισθηματική τους διάσταση.

Βιβλιογραφική επισκόπηση (1/2)

Οριοθέτηση εννοιών

• Διαπολιτισμική εκπαίδευση

- Κύριος σκοπός της είναι η άρση των κοινωνικών ανισοτήτων και η παροχή ίσων ευκαιριών για γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών μέσω της καλλιέργειας ενσυναίσθησης, αλληλεγγύης, σεβασμού στις πολιτισμικές διαφορές και απαλλαγής από τον εθνικιστικό τρόπο σκέψης (Essinger, 1991; Μανιάτης, 2011).

• Συναισθηματική ενσυναίσθηση

- Η συναισθηματική ενσυναίσθηση περιγράφει την ικανότητα των ατόμων να αφοουγκράζονται τα συναισθήματα των άλλων κατά την αλληλεπίδραση (Allport, 1961).
- Οι εκπαιδευτικοί παρατηρώντας τα σημεία της μη λεκτικής επικοινωνίας και της γενικότερης συμπεριφοράς των μαθητών τους, προσεγγίζουν συναισθηματικά τους πολιτισμικά και γλωσσικά διαφοροποιημένους μαθητές, δημιουργώντας γέφυρες επικοινωνίας με αυτούς και θετικό κλίμα στις αλληλεπιδράσεις τους με το σύνολο των μαθητών της τάξης (Hatfield, Cacioppo & Rapson, 1993).

• Διαπολιτισμική επάρκεια

- Γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες των εκπαιδευτικών (Deardorff, 2006).

- Η συναισθηματική διάστασή της επισημαίνει την ανάγκη υιοθέτησης θετικών στάσεων και αντιλήψεων απέναντι στο πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών (Μαυρομμάτης & Βέλκου, 2010).
- Ο διαπολιτισμικά επαρκής σε συναισθηματικό επίπεδο εκπαιδευτικός εκτιμά την πολιτισμική πολυμορφία επιδεικνύοντας διαπολιτισμικό σεβασμό, είναι πρόθυμος να συνάψει κοινωνικές σχέσεις με πολιτισμικά διαφοροποιημένους μαθητές και ανεχόμενος την ασάφεια της ετερότητας αναζητά ευκαιρίες για συνεργασία και αλληλεπίδραση μαζί τους (Barret, Byram, Lázár, Gaillard & Philiprou, 2014; Γεωργογιάννης, 2009).

• Διαπολιτισμική ετοιμότητα

- Η ικανότητα των ατόμων για ορθή εκτίμηση των πολιτισμικών ερεθισμάτων στα περιβάλλοντα κοινωνικής αλληλεπίδρασης και για την εκδήλωση πολιτισμικά κατάλληλης συμπεριφοράς - αντίδρασης σε αυτά (Νικολάου, 2005).
- Η συναισθηματική διάστασή της συνδέεται με τη διάσταση της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης, παρόλο που η έννοια περιλαμβάνει και συμπεριφορικές πτυχές (Deardorff, 2006).

Βιβλιογραφική επισκόπηση (2/2)

Προγενέστερες σχετικές έρευνες

- Ο διαπολιτισμικά έτοιμος σε συναισθηματικό επίπεδο εκπαιδευτικός διακρίνεται από διαπολιτισμικό σεβασμό, προσαρμοστικότητα, ευελιξία, ανοικτότητα, ενσυναίσθηση και είναι πρόθυμος να αλληλεπιδράσει με πολιτισμικά διαφοροποιημένους μαθητές αποφεύγοντας βεβιασμένες επικρίσεις για αυτούς (Chen & Starosta, 2000).
- **Επομένως,**
 - Οι διαπολιτισμικά επαρκείς και έτοιμοι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ετερότητα των πολιτισμικών ταυτοτήτων, συνειδητοποιούν τις ανισότητες στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικότητας και δεν αποδέχονται την ανωτερότητα συγκεκριμένου πολιτισμού σε βάρος των άλλων (Μάγος, 2005).

- Οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζουν υψηλό βαθμό ενσυναίσθησης, σύμφωνα με τις έρευνες των Stojiljković, Todorović, Digić & Dosković (2014) σε εκπαιδευτικούς Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Σερβίας και των Goroshit & Hen (2016) σε εκπαιδευτικούς του Ισραήλ.
- Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης φαίνεται ότι έχουν θετικές στάσεις και αντιλήψεις απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα και, έτσι η πολυπολιτισμική τους επάρκεια κρίνεται ιδιαίτερα ικανοποιητική (Ζάχος & Μπομπάρá, 2020; Σγούρα, Μάνεση & Μητροπούλου, 2018; Vincent & Torres, 2015).
- Ικανοποιητική φαίνεται να είναι και η διαπολιτισμική ευαισθητοποίησή τους, σύμφωνα με διεθνείς και εγχώριες έρευνες (Chraniotis & Arvanitis, 2018; Karanikola & Balias, 2015; Segura - Robles & Parra - González, 2019; Yurtseven & Altum, 2015).

Μεθοδολογία της έρευνας (1/7)

Σκοπός και στόχοι

- Να διαπιστωθεί ο βαθμός των συναισθηματικών δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών, που καθιστούν την αλληλεπίδραση με τους εθνοπολιτισμικά διαφοροποιημένους μαθητές τους περισσότερο αποτελεσματική.
- Να διαπιστωθεί ο βαθμός της συναισθηματικής ενσυναίσθησης, της διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές τάξεις.
- Να διερευνηθεί εάν η συναισθηματική ενσυναίσθηση, η διαπολιτισμική επάρκεια και η ετοιμότητα των εκπαιδευτικών σχετίζεται με τα δημογραφικά, γνωσιακά/γνωστικά, επιστημονικά χαρακτηριστικά τους, καθώς και με τα ενδιαφέροντά τους.
- Να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της συναισθηματικής ενσυναίσθησης, της διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας των εκπαιδευτικών.

Ερευνητικά ερωτήματα

1. Ποιος είναι ο βαθμός διαπολιτισμικής επάρκειας των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις και κατά πόσο διαφοροποιείται ανάλογα με τα γνωσιακά/γνωστικά και επιστημονικά χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντά τους;
2. Ποιος είναι ο βαθμός διαπολιτισμικής ετοιμότητας των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις και κατά πόσο διαφοροποιείται ανάλογα με τα γνωσιακά/γνωστικά και επιστημονικά χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντά τους;
3. Ποιος είναι ο βαθμός συναισθηματικής ενσυναίσθησης των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις και κατά πόσο διαφοροποιείται ανάλογα με τα γνωσιακά/γνωστικά και επιστημονικά χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντά τους;
4. Ποια είναι η σχέση της ενσυναίσθησης των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις με τη διαπολιτισμική επάρκειά τους;
5. Ποια είναι η σχέση της ενσυναίσθησης των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις με τη διαπολιτισμική ετοιμότητά τους;
6. Ποιος είναι η σχέση της διαπολιτισμικής ετοιμότητας με τη διαπολιτισμική επάρκεια των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις;

Μεθοδολογία της έρευνας (2/7)

Ερευνητικό εργαλείο

Χρησιμοποιήθηκε σταθμισμένο ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς, δομημένο σε 4 μέρη.

- **Α' μέρος:** 14 ερωτήσεις (13 κλειστού και 1 ανοικτού τύπου) δημογραφικού και επαγγελματικού περιεχομένου.
- **Β' μέρος:** Toronto Empathy Questionnaire (TEQ) για τη διερεύνηση της συναισθηματικής ενσυναίσθησης, με 16 δηλώσεις διαβαθμισμένες σε 5βάθμια κλίμακα Likert (Kourmousi, Amanaki, Tzavara, Merakou, Barbouni & Koutras, 2017; Spreng, McKinnon, Mar & Levine, 2009).
- **Γ' μέρος:** Teacher Multicultural Attitude Survey Scale (TMAS) για τη διερεύνηση του βαθμού της διαπολιτισμικής (συναισθηματικής) επάρκειας, με 17 δηλώσεις σε 5βάθμια κλίμακα Likert (Athanasopoulou, Tsitsas, Psalti, Yotsidi & Kounenou, 2018).
- **Δ' μέρος:** Intercultural Sensitivity Scale (ISS) με 24 δηλώσεις για τη διερεύνηση της διαπολιτισμικής συναισθηματικής ετοιμότητας, σε 5βάθμια κλίμακα Likert (Chen & Starosta, 2000).

Τεχνικές ανάλυσης δεδομένων

- Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του στατιστικού λογισμικού IBM SPSS, έκδοση 28.0.
- Η παρουσίαση των κατηγορικών μεταβλητών γίνεται με απόλυτες (n) και σχετικές (%) συχνότητες.
- Οι ποσοτικές μεταβλητές παρουσιάζονται ως μέση τιμή MT (τυπική απόκλιση, TA). Οι στατιστικοί έλεγχοι μεταξύ μιας ποσοτικής και μιας ποιοτικής μεταβλητής, πραγματοποιήθηκαν ως εξής:
 - Ο έλεγχος t (student's-test) χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση ελέγχου μιας ποσοτικής μεταβλητής σε κανονική κατανομή και μιας ποιοτικής μεταβλητής με δύο κατηγορίες (διχοτόμος μεταβλητή). Στην περίπτωση που η ποσοτική δεν ακολουθούσε την κανονική κατανομή, χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney U test.
 - Η ανάλυση διασποράς (Analysis of Variance), χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση ελέγχου μιας ποσοτικής μεταβλητής σε κανονική κατανομή και μιας ποιοτικής μεταβλητής με περισσότερες από δύο κατηγορίες. Στην περίπτωση που η ποσοτική δεν ακολουθούσε την κανονική κατανομή, χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Kruskal-Wallis test.
 - Ο συντελεστής συσχέτισης Spearman χρησιμοποιήθηκε για τη διερεύνηση ύπαρξης σχέσης μεταξύ δύο ποσοτικών μεταβλητών. Το αμφίπλευρο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε ίσο με 5% ($\alpha=0,05$).

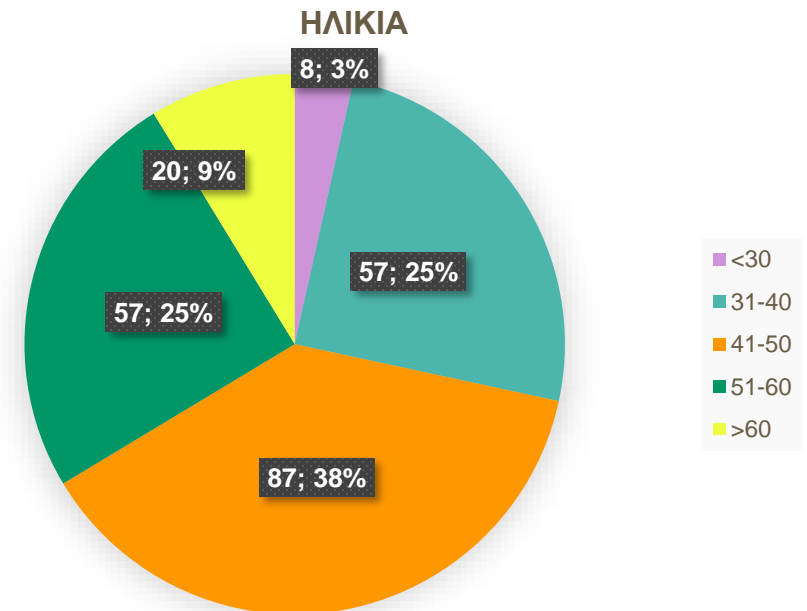
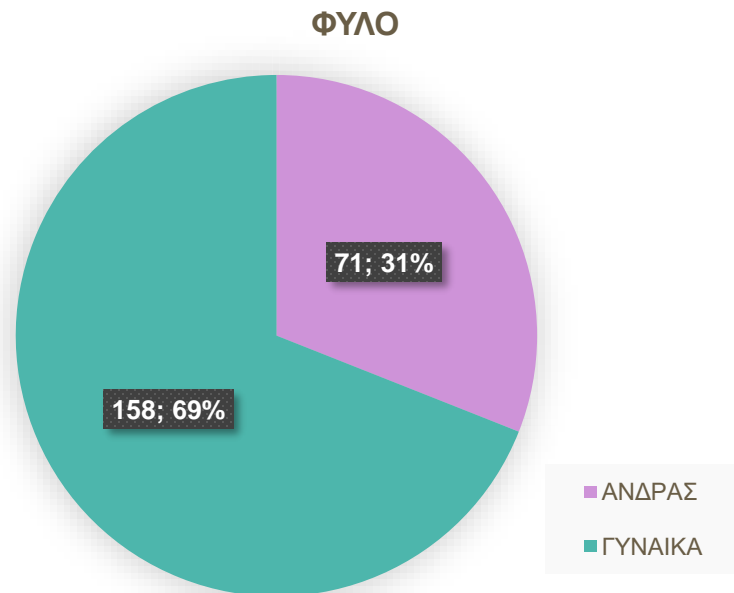

Μεθοδολογία της έρευνας (3/7)

Το δείγμα της έρευνας (1/5)

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 229, που κατά το σχολικό έτος 2022-2023 υπηρετούν σε Γυμνάσια της Δ.Δ.Ε. Πειραιά, πλήθος που καλύπτει το 10,51% του συνολικού πληθυσμού των 2.178 υπηρετούντων εκπαιδευτικών σε Γυμνάσια της συγκεκριμένης Διεύθυνσης Εκπαίδευσης.

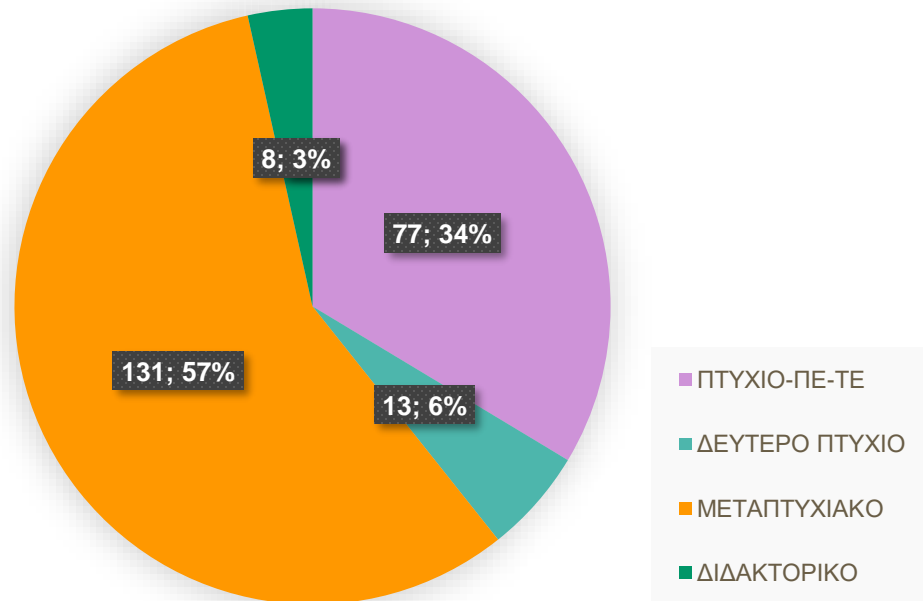

Μεθοδολογία της έρευνας (4/7)

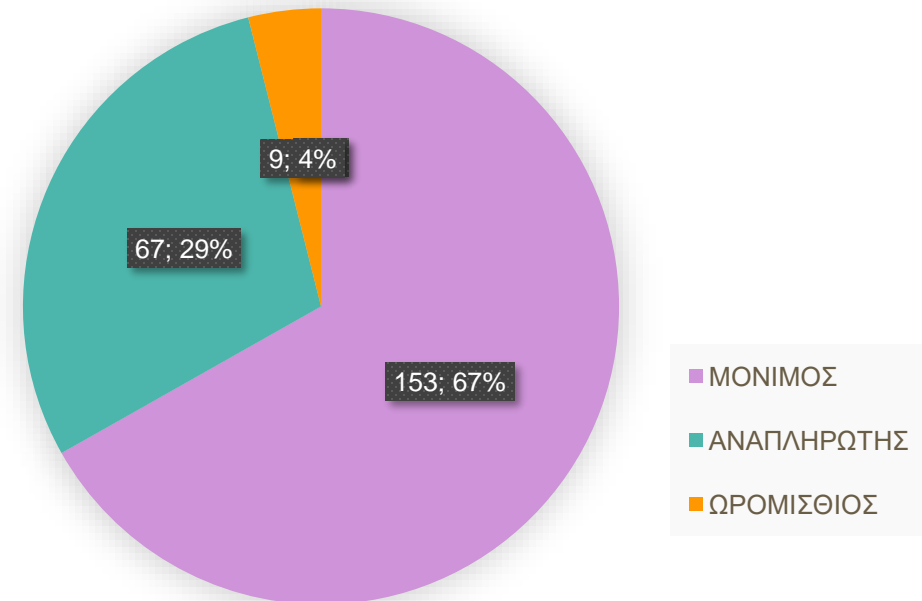
Το δείγμα της έρευνας (2/5)

ΣΠΟΥΔΕΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

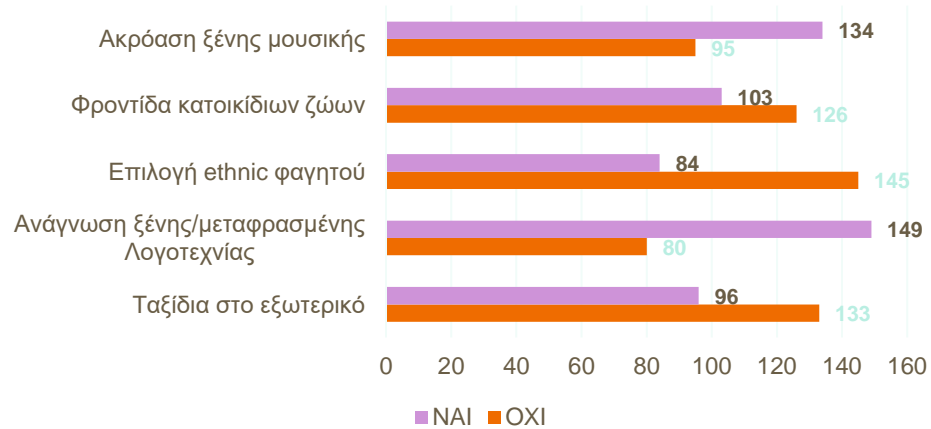

Μεθοδολογία της έρευνας (5/7)

Το δείγμα της έρευνας (3/5)

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΕ ΧΡΟΝΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ;

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ

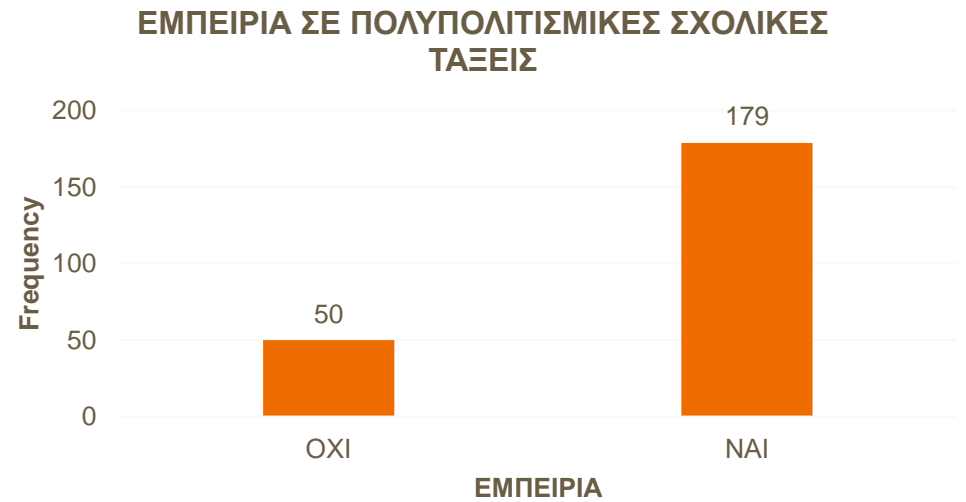
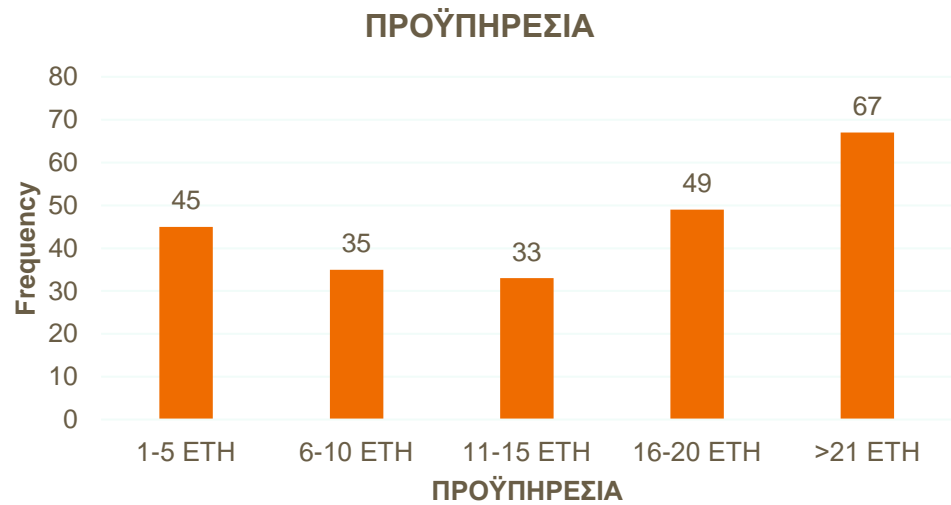

- Θεολόγοι
- Φιλολόγοι
- Εικαστικοί
- Φυσικής Αγωγής
- Κοινωνιολόγοι
- Μουσικοί

- Μαθηματικοί
- Φυσικοί
- Χημικοί
- Βιολόγοι
- Γεωλόγοι
- Οικονομολόγοι
- Τεχνολόγοι
- Πληροφορικοί

Μεθοδολογία της έρευνας (6/7)

Το δείγμα της έρευνας (4/5)

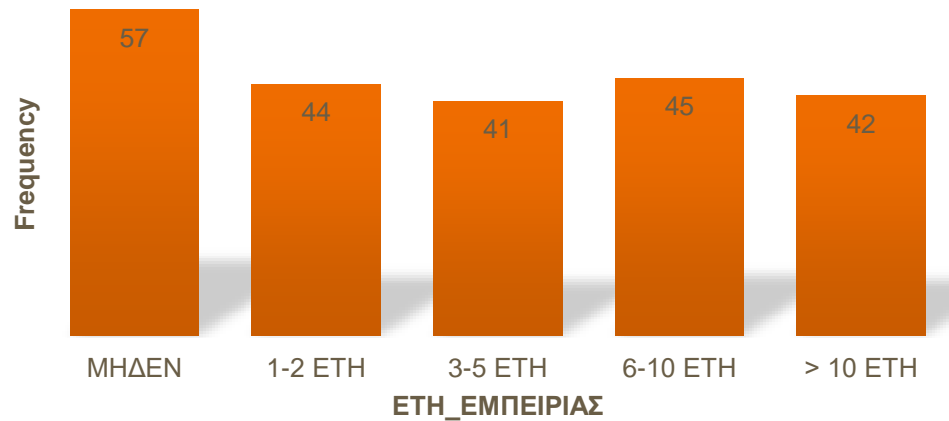

Μεθοδολογία της έρευνας (7/7)

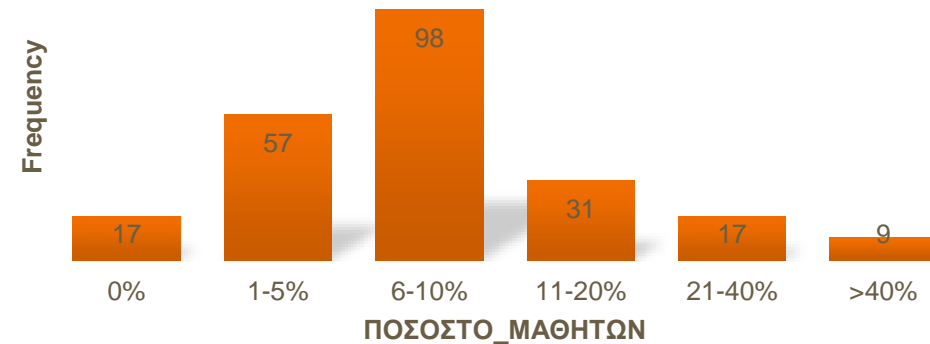
Το δείγμα της έρευνας (5/5)

ΕΤΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΣΕ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ

Παρουσίαση αποτελεσμάτων (1/3)

Οι εκπαιδευτικοί

- Εμφανίζονται σε μέτριο προς υψηλό βαθμό ενσυναισθητικοί με τη μέση τιμή της κλίμακας TEQ να υπολογίζεται στο 3,65/5 (TA: 0,39).
- Διάκινται σε υψηλό βαθμό θετικά απέναντι στη μαθητική πολιτισμική ετερότητα με τη μέση τιμή της κλίμακας TMAS να ανέρχεται σε 3,89/5 (TA: 0,54) και
- Είναι σε υψηλό βαθμό διαπολιτισμικά ευαισθητοποιημένοι, καθώς η μέση τιμή της κλίμακας ISS αγγίζει το 4,0004/5 (TA: 0,4327).
- Εκπαιδευτικοί που δήλωσαν ότι σε τακτά χρονικά διαστήματα ασχολούνται με τη φροντίδα κατοικίδιων ζώων εμφάνισαν υψηλότερη (pvalue 0,04) μέση τιμή στην κλίμακα TEQ (MT: 3,69; TA: 0,40) σε σύγκριση με όσους απάντησαν αρνητικά στη δήλωση αυτή (MT: 3,60; TA: 0,37).
- Οι αναπληρωτές και οι ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί φαίνεται να είναι περισσότερο θετικά διακείμενοι (pvalue <,001) απέναντι στη μαθητική πολιτισμική ετερότητα (MT: 4,0484; TA: 0,5189) συγκρινόμενοι με τους μόνιμους εκπαιδευτικούς (MT: 3,8184; TA: 0,5428).

- Οι γυναίκες εκπαιδευτικοί είναι περισσότερο ενσυναισθητικές (MT: 3,7; TA: 0,36) συγκριτικά με τους άνδρες (MT: 3,53; TA: 0,43).

Ως προς τις υποκλίμακες

- Η MT της διάστασης *Ικανοποίηση από τη διδασκαλία σε πολυπολιτισμικές τάξεις* της κλίμακας TMAS βρέθηκε υψηλότερη για τους εκπαιδευτικούς που είχαν 1-10 έτη προϋπηρεσίας στην εκπαίδευση σε σχέση με εκείνους που είχαν μεγαλύτερη προϋπηρεσία (pvalue 0,008).
- η MT της *διάστασης Ικανοποίηση κατά την αλληλεπίδραση* της κλίμακας ISS βρέθηκε υψηλότερη:
 - για τους εκπαιδευτικούς που δεν είχαν διδακτική εμπειρία σε πολυπολιτισμικές τάξεις σε σχέση με εκείνους που είχαν αντίστοιχη εμπειρία (pvalue 0,039).
 - για τους εκπαιδευτικούς που είχαν στην τάξη τους μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σε ποσοστό έως 5% σε σχέση με εκείνους που είχαν μεγαλύτερο ποσοστό (pvalue <,001).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων (2/3)

Οι τρεις μεταβλητές

Σχετίζονται μέτρια θετικά μεταξύ τους (p value < ,001) και επηρεάζονται από τα δημογραφικά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δείγματος.

• Η ενσυναίσθηση ([Πίνακας 1](#)) από:

- το φύλο (υψηλότερη MT για τις γυναίκες εκπαιδευτικούς, p value 0,03),
- την κατεύθυνση σπουδών (υψηλότερη MT για τους εκπαιδευτικούς ανθρωπιστικής κατεύθυνσης σπουδών, p value 0,011),
- τη ληφθείσα σε θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης επιμόρφωση (p value 0,002) και
- τη φροντίδα κατοικίδιων ζώων (p value 0,04).

• Οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στη σχολική ετερότητα ([Πίνακας 2](#)) από:

- το φύλο (υψηλότερη MT για τις γυναίκες εκπαιδευτικούς, p value <,001),
- την ηλικία (υψηλότερη MT για τους εκπαιδευτικούς έως 40 ετών, p value <,001),
- την υπηρεσιακή κατάσταση (υψηλότερη MT για τους αναπληρωτές/ωρομίσθιους εκπαιδευτικούς, p value <,001),
- την προϋπηρεσία σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις (υψηλότερη MT για τους εκπαιδευτικούς με αντίστοιχη προϋπηρεσία μέχρι 5 έτη, p value <,001).

- το ποσοστό των εθνοπολιτισμικά διαφοροποιημένων μαθητών στις τάξεις (εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε τάξεις, όπου οι αλλοεθνείς μαθητές καλύπτουν πάνω από 10% της μαθητικής δύναμης, παρουσιάσουν την υψηλότερη MT (3,97; TA: 0,60), p value <,001) και
- την κατεύθυνση σπουδών (υψηλότερη MT για τους εκπαιδευτικούς με ανθρωπιστική κατεύθυνση σπουδών, p value <,001).

• Η διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση ([Πίνακας 3](#)) από:

- το ποσοστό των αλλοεθνών μαθητών στις τάξεις (υψηλότερη MT παρουσίασαν όσοι εκπαιδευτικοί διδάσκουν σε τάξεις με το υψηλότερο ποσοστό (>10%) εθνοπολιτισμικά διαφοροποιημένων μαθητών, p value <,001),
- τη ληφθείσα σε θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης επιμόρφωσης (p value 0,008),
- την ανάγνωση σε τακτικά χρονικά διαστήματα, ξενόγλωσσης/μεταφρασμένης λογοτεχνίας (p value 0,003),
- την επιλογή εθnic κουζίνας (p value 0,004) και
- την κατεύθυνση σπουδών (υψηλότερη MT για τους εκπαιδευτικούς με ανθρωπιστική κατεύθυνση σπουδών, p value 0,009).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων (3/3)

Περιορισμοί της έρευνας

- Το δείγμα ήταν εστιασμένο και γεωγραφικά περιορισμένο. Αν και το ποσοστό των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών κρίνεται ικανοποιητικό για τα γεωγραφικά δεδομένα του δείγματος (10,51%), εντούτοις τα αποτελέσματα που προέκυψαν δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά του συνόλου των εκπαιδευτικών της χώρας.
- Η αντιπροσώπευση των ανδρών υπολείπεται της αντιπροσώπευσης των γυναικών.
- Η ύπαρξη μόνο ποσοτικών δεδομένων δημιουργεί επιφυλάξεις για κοινωνικά αποδεκτές ή επιθυμητές απαντήσεις.
- Εμπόδια στη διάχυση του ερωτηματολογίου.

Συμπεράσματα – Προτάσεις (1/2)

Οι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι:

- Ενσυναισθητικοί, εκδηλώνοντας πραγματικό ενδιαφέρον για το πώς αισθάνονται οι πολιτισμικά διαφοροποιημένοι μαθητές τους, επηρεάζονται από τα συναισθήματα των τελευταίων, συντονίζονται με τη διάθεσή τους και προσπαθούν να μπουν στη θέση τους.
- Συναισθηματικά επαρκείς και έτοιμοι εκδηλώνοντας θετικές στάσεις και διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση απέναντι στη σχολική ετερότητα, ώστε να προσεγγίζουν συναισθηματικά τους πολιτισμικά διαφοροποιημένους μαθητές και να αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με αυτούς.

Επιπλέον,

- Δεδομένου ότι οι πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις αποτελούν πλέον εδραιωμένη κατάσταση, η καθημερινή επαφή των εκπαιδευτικών με τη μαθητική πολυμορφία ενδεχομένως συνιστά σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης στάσεων, αντιλήψεων και πεποιθήσεων για τους άλλους πολιτισμούς, ώστε οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να ανταποκρίνονται θετικά και άμεσα στις ιδιαίτερες ανάγκες του πολιτισμικά ετερογενούς μαθητικού πληθυσμού.

- Το γεγονός ότι οι γυναίκες εμφάνισαν υψηλότερη MT στις μετρήσεις ενδεχομένως, για τα ελληνικά δεδομένα, συνδέεται με την έμφαση που δίνεται στον μητρικό τους ρόλο και στην κοινωνικοποίησή τους (Μαλικιώση-Λοϊζου, 2015).
- Το εύρημα ότι οι αναπληρωτές/ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί και οι νέοι εκπαιδευτικοί μέχρι και την ηλικία των 40 ετών εμφανίζουν περισσότερο θετικές στάσεις απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα ενδεχομένως συνδέεται με την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα σε νέες συνθήκες και προκλήσεις, που υπαγορεύει το νεαρό της ηλικίας και εργασιακό καθεστώς.
- Το εύρημα ότι οι εκπαιδευτικοί αισθάνονται λιγότερη ικανοποίηση από την αλληλεπίδρασή τους με τους πολιτισμικά διαφοροποιημένους μαθητές τους, όσο το ποσοστό των τελευταίων στις τάξεις αυξάνεται, ενδεχομένως συνδέεται με τις ποικίλες ανισότητες, που η εθνοπολιτισμική διαφοροποίηση αναδεικνύει, και τις συνακόλουθες προκλήσεις στο εκπαιδευτικό έργο.
- Η συσχέτιση των τριών διερευνώμενων εννοιών μεταξύ τους επισημαίνει τη συμβολή του συναισθήματος στην ουσιαστική και αποτελεσματική διαχείριση των πολυπολιτισμικών σχολικών τάξεων.

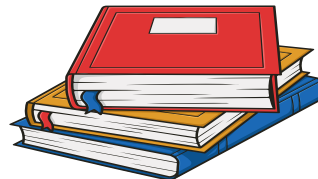
Συμπεράσματα – Προτάσεις (2/2)

Μελλοντικές έρευνες

- Η ενσυναίσθηση, λοιπόν, δημιουργεί ενδιαφέρουσες εστιασείς στην εκπαιδευτική διαδικασία και αναδεικνύει τον παιδαγωγικό ρόλο του εκπαιδευτικού διευρύνοντάς τον πέρα από τα όρια που θέτουν οι κείμενες διατάξεις.
- Για τον λόγο αυτό, εξαιρετικό ενδιαφέρον θα παρουσίαζε σε μελλοντική έρευνα η περαιτέρω διερεύνηση του ρόλου του συναισθήματος στη δημιουργία κινήτρων στους εκπαιδευτικούς ως προς την απόκτηση διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας.
- Ακόμη, θα ήταν εξίσου ενδιαφέρον να μελετηθεί η φορά των τριών μεταβλητών, ώστε να διαπιστωθεί η επίδραση του συναισθήματος στη διαχείριση των πολυπολιτισμικών τάξεων.

Ευχαριστίες

Στην παρούσα έρευνα συνέβαλε καθοριστικά ο κ. Γιαννάς Πρόδρομος, Καθηγητής Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σχέσεων του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Ξενόγλωσσες αναφορές

- Allport, G. (1961). *Pattern and growth of personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Athanasopoulou, A., Tsitsas, G., Psalti, A., Yotsidi, V., & Kounenou, K. (2018). Greek Teachers' Attitude towards Multiculturalism: Psychometric Properties of the Teacher Multicultural Attitudes Survey Scale (TMAS). *Creative Education*, 9, 2525-2533.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., & Bednar, L. L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 105-118.
- Becker, D., & Theodorou, E. (2013). The impact of companion animal on the pro social behavior of preschool children. *Childhood: Sociological, Cultural, Historical and Pedagogical Aspects*. Marasleio Didaskaleio, 11-14 April. Athens: National and Kapodestrian University of Athens.
- Brinkmann, U. (2001). *The Intercultural Readiness Check*. Laren, The Netherlands: Internal Publication, Intercultural Business Improvement.
- Carell, L. J. (1997). Diversity in the communication curriculum: Impact on student empathy. *Communication Education*, 46, 234-244.
- Chen, G. M., & Starosta, W. J. (2000). The development and validation of the intercultural sensitivity scale. *Human Communication*, 3, 1-15.
- Chranioti, N., & Arvanitis, E. (2018). Teachers' intercultural sensitivity in Greek public schools. *Educational Journal of the University of Patras UNESCO Chair*, 5(2), 16-25.
- Goroshit, M., & Hen, M. (2016). Teachers' empathy: can it be predicted by self-efficacy? *Teachers and teaching: Theory and Practice*, 22(7), 805-818.
- Essinger, H. (1991). Interkulturelle Erziehung in multikulturellen Gesellschaften. In H. Marburger (Hrsg.), *Schule in einer multikulturellen Gesellschaft*. Ziele (3-18). Aufgaben und Wege interkultureller Erziehung. Frankfurt a. M.
- Hatfield, E., Cacioppo, J. T., & Rapson, R. L. (1993). Emotional Contagion. *Current Directions in Psychological Science*, 2(3), 96-100.
- Karanikola, Z., & Balias, S. (2015). Teachers' Intercultural Sensitivity Towards Pupils Belonging to a Cultural Minority: Quantitative Research in the Prefecture of Attolokarnania, Greece. *International Journal of Elementary Education*, 4(2), 35-40.
- Kourmousi, N., Amanaki, E., Tzavara, C., Merakou, K., Barbouni, A., & Koutras, V. (2017). The Toronto Empathy Questionnaire: Reliability and Validity in a Nationwide Sample of Greek Teachers. *Social Science*, 6(62), 1-14.
- McAllister, G., & Irvine, J. J. (2002). The role of empathy in teaching culturally diverse students: A qualitative study of teachers' beliefs. *Journal of Teacher Education*, 53(5), 433-443.
- Platsidou, M., & Agaliotis, I. (2016). Does Empathy Predict Instructional Assignment-Related Stress? A Study in Special and General Education Teachers. *International Journal of Disability, Development and Education*, 64(1), 57-75.
- Ridley, C. R. (1995). *Overcoming unintentional racism in counseling and therapy: a practitioner's guide to intentional intervention*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Segura-Robles, A., & Parra-González, M. E. (2019). Analysis of Teachers' Intercultural Sensitivity Levels in Multicultural Contexts. *Intercultural Education & Sustainability*, 11(11), 3137-3148.
- Spreng, N. R., McKinnon, M. C., Mar, R. A., & Levine, B. (2009). The Toronto Empathy Questionnaire: Initial Validation of a Factor-Analysis Solution to Multiple Measures. *Journal of Personality Assessments*, 91(1), 62-71.
- Stojiljković, S., Stojanović, A., & Dosković, Z. (2011). Moral reasoning and empathy in Serbian teachers. *International Conference on Education & Educational Psychology, ICEEPSY Abstracts*, (2), p. 84.
- Stojiljković, S., Todorović, J., Digić, G., & Dosković, Z. (2014). Teachers' self-concept and empathy. *Procedia-social and behavioral sciences*, 116, 875-879.
- Toussaint, L., & Webb, J. (2005). Gender differences in the relationship between empathy and forgiveness. *Journal of Social Psychology*, 145(6), 673-85.
- Van der Zee, K. I., & Brinkmann, U. (2004). Construct Validity Evidence for the Intercultural Readiness Check against the Multicultural Personality Questionnaire. *International Journal of Selection and Assessment*, 2(3), 285-290.
- Vincent, S., & Torres, R. (2015). Multicultural Competence: A Case Study of Teachers and their Student Perceptions. *Journal of Agricultural Education*, 56 (2), 64- 75.
- Wasonga, T. A. (2005). Multicultural Education Knowledgebase, Attitudes and Preparedness for Diversity. *International Journal of Educational Management*, 19(1), 67-74.
- Yurteven, N., & Altun, S. (2015). Intercultural sensitivity in today's global classes: pre-service teachers' perceptions. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 2(1), 49-54.

Ελληνόγλωσσες αναφορές

- Barret, M., Byram, M., Lázár, I., Mompoint-Gaillard, P., & Philippou, S. (2017). Αναπτύσσοντας τη διαπολιτισμική ικανότητα μέσω της εκπαίδευσης. *Σειρά Pestalozzi του Συμβουλίου της Ευρώπης*, No.3 (μτφ. Α.-Μ. Παναγιωτίδου, Β. Κοζιώρη, Θ. Σαββίδης, Κ. Πετρανίδου, Μ. Γιαχουντή, Σ. Κίτσου, & Φ. Βενέτη). Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης (έτος έκδοσης πρωτοτύπου 2014).
- Γεωργογιάννης, Π. (2009). Εκπαιδευτική, Διαπολιτισμική Επάρκεια και Ετοιμότητα των Εκπαιδευτικών Α/βάθμιας και Β/βάθμιας Εκπαίδευσης. *Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*. Πάτρα: Αυτοέκδοση.
- Cohen L, Manion L, & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ζάχος, Δ., & Μπομπάρ, Ρ. (2020). Στάσεις και αντιλήψεις μελλοντικών εκπαιδευτικών για την εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα: Η περίπτωση του ΠΤΔΕ του ΑΠΘ. Στο Ε. Γουργιώτου, Δ. Κακανά, Μ. Μπιρμπίλη, & Κ. Α. Χατζοπούλου (Επιμ.), *Εκπαίδευση εκπαιδευτικών και Παιδαγωγικά Τμήματα, 30 χρόνια μετά: Αντιμετωπίζοντας τις νέες προκλήσεις: ΠΡΑΚΤΙΚΑ 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου του Δικτύου Πρακτικών Ασκήσεων* (σφ. 663-679). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μάγος, Κ. (2005). Προσεγγίζοντας τον Άλλο: Εκπαίδευση Ενηλίκων και διαπολιτισμική ικανότητα. Στο Θ. Καραλής, Σ. Παπαδάκης & Ι. Φραγκούλης (Επιμ.), *Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συνεδρίου, Εκπαίδευση Ενηλίκων και Κοινωνικές Δεξιότητες* (σφ. 199-208). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος».
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2015). Η πολυπολιτισμική διάσταση της ενσυναίσθησης. *Ψυχολογία: Το Περιοδικό της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας*, 15(1), 1-15.
- Μανάτης, Π. (2011). Η διαπολιτισμική ικανότητα ως στοιχείο της παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών. Προτάσεις για την αρχική τους κατάρτιση και επιμόρφωση. Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα Τέχνες και Εκπαίδευση. Δημιουργικοί τρόποι εκμάθησης των Γλωσσών, Πανεπιστήμιο Αθηνών και Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα, 6-8 Μαΐου 2011.
- Μαυρομάτης, Γ., & Βέλλου, Κ. (2010). Διαπολιτισμική Ετοιμότητα: Μια αναγκαία συνθήκη στην προετοιμασία των νηπιαγωγών για το Δημόσιο Νηπιαγωγείο του Νομού Ροδόπης. Στο Π. Γεωργογιάννης & Β. Μπάρος (Επιμ.), *13ο Διεθνές Συνέδριο Διαπολιτισμική Εκπαίδευση- Μετανάστευση- Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας* (σφ. 17-27). Πάτρα.
- Σγούρα, Α., Μάνεσης, Μ., & Μητροπούλου, Φ. (2018). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη των παιδιών προσφύγων: Αντιλήψεις εκπαιδευτικών. *Διάλογο! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 4, 108- 129.

Παράρτημα

- [Πίνακας 1 - Ενσυναίσθηση \(TEQ\)](#)
- [Πίνακας 2 - Στάσεις εκπαιδευτικών απέναντι στη σχολική πολυπολιτισμικότητα \(TMAS\)](#)
- [Πίνακας 3 - Διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση \(ISS\)](#)

Πίνακας 1. Ενσυναίσθηση

Μεταβλητή	Κατηγορίες	N	Μέση τιμή (MT) Ενσυναίσθησης	Τυπική απόκλιση (ΤΑ)	pvalue
Φύλο	Άνδρας	71	3,53	0,43	0,03
	Γυναίκα	158	3,7	0,36	
Επιμόρφωση στη διαχείριση πολυπολιτισμικών τάξεων	Όχι	114	3,57	0,39	0,002
	Ναι	115	3,73	0,37	
Επιθυμία για (περαιτέρω) επιμόρφωση	Όχι	28	3,45	0,45	0,002
	Ναι	201	3,68	0,37	
Φροντίδα κατοικίδιων ζώων	Όχι	126	3,69	0,40	0,04
	Ναι	103	3,60	0,37	
Ειδικότητα	Ανθρωπιστικών - Κοινωνικών Σπουδών/Επιστημών	159	3,69	0,35	0,011
	Θετικών, Οικονομικών και Τεχνολογικών Σπουδών/Επιστημών	70	3,55	0,45	

Πίνακας 2. Στάσεις εκπαιδευτικών απέναντι στην ετερότητα (1/3)

Μεταβλητή	Κατηγορίες	N	Μέση τιμή κλίμακας TMAS	Τυπική απόκλιση	pvalue
Φύλο	Άνδρας	71	3,7062	0,5489	< ,001
	Γυναίκα	158	3,9795	0,5228	
Ηλικία	<40 έτη	65	4,0641	0,5315	< ,001
	41-50 έτη	87	3,8980	0,4498	
	>50 έτη	77	3,7482	0,6142	
Σπουδές	Πτυχίο	90	3,7076	0,5821	< ,001
	Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	139	4,0160	0,4839	
Υπηρεσιακή κατάσταση	Μόνιμοι	153	3,8184	0,5428	< ,001
	Αναπληρωτές/Ωρομίσθιοι	76	4,0484	0,5189	
Προϋπηρεσία στην Εκπαίδευση	1-10 έτη	80	4,0054	0,5046	< ,001
	11-20 έτη	82	3,8306	0,5026	
	>20 έτη	67	3,8412	0,6226	

Πίνακας 2. Στάσεις εκπαιδευτικών απέναντι στην ετερότητα (2/3)

Μεταβλητή	Κατηγορίες	N	Μέση τιμή κλίμακας TMAS	Τυπική απόκλιση	pvalue
Εμπειρία σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις	Όχι	50	3,6225	0,6327	< ,001
	Ναι	179	3,9708	0,4933	
Έτη εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις	Μηδέν	57	3,6255	0,6075	< ,001
	1-5 έτη	85	4,0864	0,4679	
	>5 έτη	87	3,8839	0,4982	
Ποσοστό μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	έως 5%	74	3,7389	0,5614	< ,001
	6-10%	98	3,9656	0,4731	
	>10%	57	3,9754	0,6019	
Επιμόρφωση στη διαχείριση πολυπολιτισμικών τάξεων	Όχι	114	3,6732	0,5737	< ,001
	Ναι	115	4,1144	0,4118	
Επιθυμία για (περαιτέρω) επιμόρφωση	Όχι	28	3,3586	0,6552	< ,001
	Ναι	201	3,9695	0,4843	

Πίνακας 2. Στάσεις εκπαιδευτικών απέναντι στην ετερότητα (3/3)

Μεταβλητή	Κατηγορίες	N	Μέση τιμή κλίμακας TMAS	Τυπική απόκλιση	pvalue
Ειδικότητα	Ανθρωπιστικών - Κοινωνικών Επιστημών/Σπουδών	159	4,0121	0,4855	< ,001
	Θετικών, Οικονομικών και Τεχνολογικών Επιστημών/Σπουδών	70	3,6282	0,5806	

Πίνακας 3. Διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών (1/2)

Μεταβλητή	Κατηγορίες	N	Μέση τιμή κλίμακας ISS	Τυπική απόκλιση	pvalue
Ποσοστό μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	έως 5%	74	4,0259	0,3952	< ,001
	6-10%	98	3,8605	0,4195	
	>10%	57	4,2076	0,4185	
Επιμόρφωση στη διαχείριση πολυπολιτισμικών τάξεων	Όχι	114	3,9251	0,4460	0,008
	Ναι	115	4,0750	0,4074	
Επιθυμία για (περαιτέρω) επιμόρφωση	Όχι	28	3,8512	0,5643	0,051
	Ναι	201	4,0211	0,4085	
Ταξίδια στο εξωτερικό	Όχι	133	3,9558	0,4683	0,067
	Ναι	96	4,0621	0,3715	
Ανάγνωση ξενόγλωσσας/ μεταφρασμένης λογοτεχνίας	Όχι	80	3,8844	0,5210	0,003
	Ναι	149	4,0626	0,3638	

Πίνακας 3. Διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών (2/2)

Μεταβλητή	Κατηγορίες	N	Μέση τιμή κλίμακας ISS	Τυπική απόκλιση	pvalue
Επιλογή ethnic φαγητού	Όχι	145	3,9379	0,4420	0,004
	Ναι	84	4,1081	0,3959	
Ακρόαση ξένης μουσικής	Όχι	95	3,9421	0,4441	0,086
	Ναι	134	4,0417	0,4212	
Ειδικότητα	Ανθρωπιστικών - Κοινωνικών Επιστημών/Σπουδών	159	4,0501	0,3911	0,009
	Θετικών, Οικονομικών και Τεχνολογικών Επιστημών/Σπουδών	70	3,8875	0,4998	

Επιστροφή στο κείμενο